

[Total No. of (i) Printed Pages 8 (ii) Questions 9]

Sub Code : 0331 (1048) Exam Code : 0004

Exam : B.A./B.Sc. (General), 4th Semester

Subject : Music Instrumental (In all Mediums)

Paper : Paper: A Theory

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 45

Note: Attempt **five** questions in all. Attempt **one** question from **each** unit. Unit No. **5** is **compulsory**. All questions carry equal marks.

UNIT - I

1. Explain fully the classification of Indian Musical Instruments with examples. 9
2. Describe the Moorchana system in detail. 9

UNIT - II

3. Define any **two** musical terms : 9
 - (1) Meend
 - (2) Ghaseet
 - (3) Zamzama

P.T.O.

4. Explain the Time Theory of Indian Ragas in detail. 9

UNIT - III

5. Write down the life sketch of Ustad Abdul Halim Zafar Khan and give his contribution towards Indian Music. 9
6. What is the Contribution of Ustad Vilayat Khan Sahib towards Indian Music ? Write in detail and give his life sketch also. 9

UNIT - IV

7. Write down the notation of a Maseet Khani gat in any Raga of your course along with three toras. 9
8. (1) Write down the description of Raga Madhuwanti in detail. 4½
- (2) Write down the bols of Taal Tivra Taal in Ekgun and dugun Layakaries. 4½

UNIT - V

Compulsory

9. Attempt any **nine** questions : 1×9=9
- (1) Name a Taal having fourteen beats.

- (2) Name a Raga having Re and Dha Komal.
- (3) How many matras are there in the first vibhag of Dhammar Taal ?
- (4) Write down the bols of Mizrab used for Maseet Khani gat.
- (5) Write one example of chayalag Raga.
- (6) Give one example of ghan Vadya.
- (7) Name any one Moarchana of Shadaj gram.
- (8) Jal Tarang belongs to which catagary of Instruments ?
- (9) Write the types of Meend.
- (10) Which Instrument was played by Ustad Abdul Haleem Zafar Khan ?
- (11) Name an eminent diciple of Ustad Vilayat Khan Sahib.
- (12) Write down the date of Birth of Smt. Annapurna Devi.
- (13) Write down the name of the guru of Ustad Abdul Haleem Zafar Khan.

हिन्दी माध्यम

निर्देश : कुल पाँच प्रश्न करो। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न करो। इकाई नं०- 5 अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

इकाई - I

1. भारतीय संगीत में वाद्यों का वर्गीकरण उदाहरणों सहित लिखें। 9
2. मूर्च्छना पद्धति की विस्तृत व्याख्या करें। 9

इकाई - II

3. किन्हीं दो सांगीतिक क्रियाओं की परिभाषा लिखें : 9
 - (1) मीड
 - (2) घसीट
 - (3) ज़मज़मा
4. भारतीय संगीत में रागों का समय सिद्धान्त विस्तार से लिखें। 9

इकाई - III

5. उस्ताद अब्दुल हलीम ज़ाफर खां साहिब का जीवन परिचय लिखकर भारतीय संगीत को उनकी देन विस्तार से लिखें। 9
6. उस्ताद विलायत खां साहिब का भारतीय संगीत को क्या योगदान है ? विस्तार से लिखें एवं उनका जीवन परिचय भी लिखें। 9

इकाई - IV

7. अपने पाठ्य क्रम में से किसी एक राग में एक मसीतखानी गत तीन तोड़ों के साथ लिखें। 9

8. (1) राग मधुवन्ती का विस्तृत परिचय लिखें।

 $4\frac{1}{2}$

(2) तीव्र ताल के बोल एक गुण एवं दुगुण में लिखें।

 $4\frac{1}{2}$

इकाई - V

9. किन्हीं 9 प्रश्नों के उत्तर दें :

- (1) चौदह मात्रा की ताल का नाम लिखो।
- (2) रे - ध कोमल प्रयुक्त होने वाले राग का नाम लिखो।
- (3) धमार ताल के प्रथम विभाग में कितनी मात्राएं हैं ?
- (4) मसीत गत में प्रयुक्त होने वाले मिज़राब के बोल लिखो।
- (5) छायालग राग का एक उदाहरण लिखो।
- (6) घन वाद्य का एक उदाहरण दो।
- (7) षड्ज ग्राम की एक मूर्च्छना का नाम लिखो।
- (8) जल तरंग किस वर्ग का वाद्य है ?
- (9) मीड के प्रकार लिखो।
- (10) उस्ताद अब्दुल हलीम ज़ाफर खां साहिब कौन-सा वाद्य बजाते थे ?
- (11) उस्ताद विलायत खां साहिब के किसी एक प्रमुख शिष्य का नाम लिखो।
- (12) श्रीमती अन्नपूर्णा जी की जन्म-तिथि लिखो।
- (13) उस्ताद अब्दुल हलीम ज़ाफर खां साहिब के गुरु का नाम लिखो।

(ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਣ)

ਨੋਟ: ਕੁਲ ਪੰਜ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ. ਹਰ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਨਾ ਹੈ। ਯੂਨਿਟ ਨੰਬਰ 5 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਬਰਾਬਰ ਮਾਰਕ ਦੇ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ - I

1. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰਾ (Indian Musical Instruments) ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ (classification) ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ (with examples) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉ। 9
2. ਮੂਰਚਨਾ (Moorchana) ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ - II

3. ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇ ਸੰਗੀਤਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ (terms) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ: 9
 - (1) ਮੀਂਡ (Meend)
 - (2) ਘਸੀਟ (Ghaseet)
 - (3) ਜਮਜਮਾ (Zamzama)
4. ਭਾਰਤੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ (Time Theory of Indian Ragas) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ - III

5. ਉਸਤਾਦ ਅਬਦੁਲ ਹਾਲੀਮ ਜ਼ਫਰ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ (life sketch) ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ (contribution towards Indian Music) ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ। 9

6. ਉਸਤਾਦ ਵਿਲਾਯਾਤ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ (Contribution) ਹੈ? ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਪਰਿਚਯ (life sketch) ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖੋ। 9

ਯੂਨਿਟ - IV

7. ਆਪਣੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗਤ (Maseet Khani gat) ਤਿੰਨ ਤੌੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 9
8. (1) ਰਾਗ ਮਧੁਵੰਤੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ (description of Raga Madhuwanti) ਪਰਿਚਯ ਲਿਖੋ। 4½
- (2) 'ਤਿਵਰਾ ਤਾਲ' ਦੇ ਬੋਲ ਇਕ ਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਲਯਕਾਰੀ (Ekgun and dugun Layakaries) ਵਿਚ ਲਿਖੋ। 4½

ਯੂਨਿਟ - V

ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਵਾਲ

9. ਕੋਈ ਨੌਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ:
- (1) ਚੌਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲੀ ਤਾਲ (fourteen beats) ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ
- (2) ਰੇ-ਧ ਕੋਮਲ (Re and Dha Komal) ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ
- (3) ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ (matras) ਹਨ?
- (4) ਮਸੀਤ ਖਾਨੀ ਗਤ ਲਯੀ (Maseet Khani gat) ਮੀਜ਼ਰਾਬ ਦੇ ਬੋਲ (bols of Mizrab) ਲਿਖੋ.
- (5) ਛਾਯਾਲਗ ਰਾਗ (chayalag Raga) ਦਾ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਲਿਖੋ.

- (6) ਘਨ ਵਾਦਿਆ (ghan Vadya) ਦਾ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ.
- (7) ਸ਼ੱਡਜ ਗ੍ਰਾਮ (Shadaj gram) ਦੀ ਇਕ ਮੋਰਛਨਾ (Moarchana) ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ
- (8) ਜਲ ਤਰੰਗ ਕਿਸ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (category of Instruments) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ?
- (9) ਮੀਂਡ (Meend) ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਿਖੋ.
- (10) ਉਸਤਾਦ ਅਬਦੁਲ ਹਲੀਮ ਜ਼ਫਰ ਖ਼ਾਨ ਕਿਹੜਾ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸੀ?
- (11) ਉਸਤਾਦ ਵਿਲਾਯਤ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਿਸ਼ਯ (disciple) ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ.
- (12) ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਨਪੂਰਨਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖੋ.
- (13) ਉਸਤਾਦ ਅਬਦੁਲ ਹਲੀਮ ਜ਼ਫਰ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ.